

FAȚA INVIZIBILĂ A MIGRAȚIEI MINORII MOLDOVENI NEÎNSOȚIȚI ÎN ITALIA

Doctor habilitat în politologie **Victor MORARU**

Secția Științe Sociale și Economice a AȘM

Doctorand **Ecaterina DELEU**

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

THE INVISIBLE FACE OF MIGRATION

Summary. The migrant minors' phenomenon has been called often the „invisible face of migration”. In fact, the teenagers between 14 to 17 years are considered the new protagonists of migration processes. The phenomenon of Moldovan minors was noted in 1997, with its explosive phase in 2005–2006. The considerable number of unaccompanied Moldovan children in European countries remained until 2010. In the context of a complex approach to the problem, there must be a bilateral political cooperation between the State of origin and country of destination at various stages of examining the issue of unaccompanied minors.

Keyword: migrant minors, unaccompanied children/minor, separated children/minor, foreign minors, international protection, vulnerable population.

Rezumat. Fenomenul minorilor străini neînsoțiți reprezintă o componentă a proceselor migraționale, fiind numit adesea „fața invizibilă a migrației”, și vizează în mod direct Republica Moldova. Adolescenții de 14-17 ani sunt considerați în ultimul deceniu noii protagoniști ai migrației internaționale. Fenomenul minorilor moldoveni neînsoțiți a fost atestat în 1997, cu o etapă explozivă în 2005–2006. Un număr considerabil de minori moldoveni neînsoțiți a fost înregistrat până în anul 2010. În contextul abordării complexe a problemei, este necesară colaborarea politică bilaterală între statele de origine și cele de destinație, la diferite etape ale examinării cazurilor minorilor neînsoțiți.

Cuvinte-cheie: minori migranți, copil/minor neînsoțit, copil/minor separat, minori străini, protecție internațională, populație vulnerabilă.

Fenomenul migrației se înscrie, la ora actuală, în șirul celor mai ostentative provocări cu care se confruntă societatea contemporană. Ponderea acestui fenomen în viața de fiecare zi și pentru o perspectivă previzibilă generează, pe de o parte, o legitimă îngrijorare, pe de alta, determină necesitatea supunerii lui unei examinări atente. Republica Moldova face parte din țările în care migrația populației, în ultimele două decenii, a înregistrat proporții însemnate, dezvăluind mereu noi și noi fațete ale procesului, reflectând „complexitatea destinelor umane într-un timp al schimbării, emergența unor strategii de migrare și supraviețuire” [1, p. 5].

Unul din aspectele proceselor migraționale pe care a trebuit să le înfrunte în ultimii ani Republica Moldova, la nivel politic internațional, a fost cel al minorilor migranți. Acest fenomen a fost numit deseori „fața invizibilă a migrației”, adolescenții de 14-17 ani fiind considerați noii protagoniști ai proceselor migraționale [2, p.12].

Minorul străin neînsoțit (de părinți sau rude, tocmai această categorie de migranți constituind subiectul articolului dat) este definit în legislația internațională drept persoana în vârstă de până la 18 ani care nu are „cetățenia unui stat UE și, deși nu a prezentat

cerere de azil, se află dintr-o anumită cauză pe teritoriul unei țări UE privat de asistența și reprezentarea din partea părinților sau altor adulți responsabili legal” [3]. Se consideră minori străini însoțiți cei încredințați rudelor de până la gradul III, cu ședere legală pe teritoriul țării de destinație.

Minorii migranți neînsoțiți reprezintă o realitate profund diferită de cea a altor minori. Fenomenul este unul complex și instabil, în continuă dinamică, dificil de evaluat cantitativ, pentru că doar o mică parte din minorii neînsoțiți ajung să fie semnați la servicii sociale și integrați în centre și comunități.

Cum ar trebui să fie considerați minorii migranți în primul rând: migranți, minori străini, copii neînsoțiți? Există diferite interpretări privind statutul legal/juridic al acestei categorii de migranți. De regulă, politicile adoptate de țările de destinație a minorilor neînsoțiți au o legătură directă cu acest aspect. O relevanță aparte pentru minorii neînsoțiți o are respectarea drepturilor și principiilor generale stipulate în Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului [4].

Diferite categorii de minori sunt afectate de procesele migraționale – cei rămași acasă fără grija părinților, având unul sau ambii părinți plecați la muncă peste hotare, cei care emigrează împreună cu familia, dar și cei

care aleg să parcurgă calea spre alte țări singuri, neînsoțiți de părinți sau de vreun adult care să fie responsabil legal de soarta lor. Cercetătorii disting două categorii de minori neînsoțiți: cei care solicită azil și protecție internațională, venind din țări afectate de război, de conflicte militare, precum și așa-numiții minori „economici” (o categorie similară migranților „economici”), care provin de regulă din situații de sărăcie.

La nivel internațional, din anii 1990 se discută despre minori separați sau neînsoțiți. Termenul *separated children/minor* (minor/copil separat) a fost reiterat de ICNUR și de alte structuri ale ONU, cu precizarea că este vorba de minori separați de părinți, dar nu neapărat de o rudă sau un adult responsabil legal [5, p. 13]. Pentru prima oară, într-un document al Comisiei Europene a fost inclusă în 1997 sintagma *unaccompanied minor/children* (minor/copil neînsoțit) [6, p. 8], adică separat de părinți și lipsit de grija unui adult care să fie responsabil legal de soarta minorului. În rezoluția CE se menționează că, având în vedere situația deosebit de vulnerabilă a minorilor neînsoțiți, aceștia necesită protecție și grijă, recomandând țărilor UE să adopte toate măsurile necesare pentru prevenirea, combaterea traficului și exploatarea minorilor.

Migrația minorilor care își însoțesc părinții în proiectul lor de migrație nu este un fenomen nou. Cele mai multe țări la diferite etape istorice au cunoscut acest proces. În Europa, fenomenul minorilor străini separați și neînsoțiți a devenit unul relativ recent, începând cu anii 1990, când a crescut semnificativ numărul minorilor imigrați din Balcani, Europa de Est, Maroc și alte țări ale Africii, din Bangladesh, Afganistan etc.

Cadrul legislativ internațional stipulează clar că minorilor străini, chiar dacă intrați clandestin în alte țări, urmează să le fie asigurate toate drepturile specificate de Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului, care trebuie aplicată în cazul tuturor minorilor, fără discriminare. În special, Convenția prevede că în toate deciziile ce vizează minorul trebuie să se țină cont de „interesul superior al copilului” (art. 3). În plus, Convenția stipulează dreptul tuturor minorilor la protecție, la dezvoltare (fizică, mentală, spirituală, morală și socială), precum și dreptul de a participa la adoptarea hotărârilor care îl privesc direct, adică de a-și exprima opinia în legătură cu acestea.

Un studiu comparativ privind prezența *minorilor migranți neînsoțiți*, în perioada 2004–2009, în șase dintre țările UE – Marea Britanie, Germania, Franța, Italia, Spania, Grecia, Belgia – relevă primatul Italiei în această chestiune. În anul 2004, erau înregistrați 8 100 de minori străini neînsoțiți, iar ulterior numărul lor a variat între 6 453 și 7 797. În Spania, numărul acestora a scăzut de la 9 117 până la 5 689 persoane.

Un număr considerabil de minori străini neînsoțiți se înregistrează în Marea Britanie: o creștere constantă de la 2 990 până la 3 175. În Belgia, numărul a variat între 2 131 – 1 074 de minori, iar în Franța și Germania – între 1 000 și 1 300. În Italia, în perioada 2011–2014 a scăzut numărul minorilor neînsoțiți veniți pe cale terestră, în schimb a crescut numărul celor veniți pe mare.

Datele privind minorii neînsoțiți au început a fi colectate sistematic în Italia, la nivel național, din 2000, odată cu fondarea Băncii de Date în cadrul Comitetului pentru Minorii Străini (Comitato per Minori Stranieri). Comitetul a funcționat până în 2012, când atribuțiile sale au fost preluate de Direcția Generală Imigrație și Politici de Integrare din cadrul Ministerului Muncii și Politicilor Sociale (Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali).

În perioada 2000–2010 au existat mai multe inițiative de a aborda problema minorilor străini neînsoțiți. În anul 2000 a demarat proiectul Daphe al Comisiei Europene, care a inclus în prima etapă Italia, Germania și Finlanda, iar în a doua etapă – Franța, Belgia, Spania, Portugalia și Grecia. Obiectivele cercetării prevedeau modalitățile prin care minorii neînsoțiți ajung în țările de destinație, precum și strategiile de adăpostire a lor [7, p. 15]. În perioada 2008–2012, Italia a implementat un Program național pentru protecția minorilor străini neînsoțiți. Comisia Europeană a adoptat un Plan de acțiuni pentru anii 2010–2014 cu privire la normele și politicile adoptate de UE pentru a înfrunta fenomenul minorilor străini neînsoțiți. Un program special dedicat minorilor separați – Programul Separated Children in Europe (SCEP) – a fost demarat de ICNUR încă în 1997.

În cazul minorilor migranți neînsoțiți se aplică unele măsuri juridice speciale, de protecție și asistență: adăpostirea într-un loc sigur, dreptul la un permis de ședere pentru vârsta minoră, posibilitatea de a face recurs în cazurile de tutelă etc. În multe cazuri, minorii neînsoțiți nu sunt interceptați la frontiere (terestre, în cazul minorilor moldoveni), dar prin prezentarea la unele servicii publice, asociații, în urma unor activități desfășurate de poliție pentru combaterea criminalității. În Italia, deși prevalează principiul legislativ privind interzicerea expulzării minorului neînsoțit (art.19 din *Testo Unico sull'Immigrazione nr.286/1998*), din motive de ordine publică și securitate acesta poate fi expulzat în țara de origine, după cercetarea cazului de către Tribunalul pentru Minori. Un alt document important (*Linee Guida*, 2001) stipulează că adăpostirea minorilor neînsoțiți nu trebuie să se limiteze la întreținere sau găzduire, dar să conțină îngrijirile necesare, instruirea, formarea profesională, sportul, în vederea totuși a reințarcerii asistate în țara de origine [8, p. 50].

În cazul minorilor străini neînsoțiți (care nu solicită azil), la momentul semnării în Italia se procedează la eliberarea permisului de ședere temporară pentru vârsta minoră, în scopul efectuării cercetărilor privind familia acestuia și organizarea reîntoarcerii asistate. În cazul în care nu poate fi identificată în Italia nicio rudă aflată legal, căreia să-i poată fi încredințat minorul, iar căutările desfășurate privind identificarea familiei minorului în țara de origine nu dau rezultate (în vederea reîntoarcerii asistate), minorul este încredințat de regulă unei comunități/centru pentru minorii fără familie (un parcurs de integrare). Un alt moment dificil este împlinirea a 18 ani, când fostul minor poate solicita eliberarea permisului de ședere pe motiv de studii sau de muncă, în baza art. 25 al legii nr.189/2002 (așa-numita Lege Bossi-Fini), care a completat *Testo Unico* din 1998 cu această prevedere, doar în anumite condiții – să existe procedura de tutelă, minorul să fi intrat pe teritoriul italian cel puțin de trei ani și să fi participat la proiecte de integrare cel puțin de doi ani. Astfel, în cazul minorilor neînsoțiți de 16-17 ani șansele de a obține un permis de ședere sunt nule. Operatorii locali susțin că majoritatea minorilor neînsoțiți, aflați în centrele/comunitățile pentru minori, nu întrunesc toate aceste condiții, existând riscul real ca ei să nu obțină permis de ședere la împlinirea majoratului și să alunece în ilegalitate. Potrivit unui studiu realizat de *Save the Children* în Italia, peste 80 la sută dintre ei nu obțin un nou permis de ședere.

Art. 20 paragr. 1 al Convenției ONU cu privire la Drepturile Copilului, care stipulează dreptul minorilor privați, temporar sau definitiv, de ambianța familială, să primească asistență și protecție din partea statului în care se află, este o prevedere foarte importantă, aceasta însemnând că minorii trebuie să fie incluși în sistemul de protecție al țării respective. Deci, este necesar să fie parcurse două etape – identificarea ca minor și recunoașterea condiției de minor neînsoțit. Majoritatea țărilor UE, preocupate de securizarea frontierelor și limitarea prezenței străinilor pe teritoriile lor, elaborează politici centrate pe problema securității privilegiind abordarea problemei minorilor neînsoțiți ca fiind străini decât ca niște copii care au nevoie de protecție [9, p. 15].

Fenomenul minorilor moldoveni neînsoțiți reprezintă unul din aspectele abordate la nivelul relațiilor politice de colaborare între Republica Moldova și Italia. În perioada 2011–2013, în Italia și Republica Moldova a fost promovat *Proiectul privind atenuarea efectelor negative ale migrației asupra minorilor și familiilor din Moldova*, finanțat de Comisia Europeană, implementat de Ministerul Muncii din Italia în parteneriat cu Ministerul Muncii și Protecției Sociale din

Republica Moldova și OIM. În cadrul unui studiu efectuat în Republica Moldova în perioada martie-septembrie 2012, din cei 168 081 de minori moldoveni privați de grija părinților, 105 mii se aflau în dificultate din cauza emigrării unuia sau ambilor părinți [10].

Primele semnalări ale prezenței *minorilor moldoveni neînsoțiți* au apărut în anii 1997–1998, odată cu migrații moldoveni care au ajuns în UE și, în special, în Italia, unde comunitatea migranților moldoveni a cunoscut cea mai relevantă dimensiune. În numeroase privințe, dinamica și motivațiile procesului migrațional al minorilor moldoveni neînsoțiți au coincis cu cele ale adulților. Pot fi distinse trei etape ale acestui proces:

1. Perioada inițială, de explorare/identificare a unor țări de imigrație (1998–2002);
2. Perioada critică/explozivă (2003–2009);
3. Perioada de stabilizare/normalizare (din 2010).

În general, în Italia se remarcă vârsta medie a migranților categoric mai tânără decât cea a italienilor; minorii sunt înregistrați, la sfârșitul primului deceniu al secolului, în număr de 862 de mii de persoane (între o pătrime și o cincime din totalul imigranților) [11, p. 119].

Migrații moldoveni minori sunt, în prevalență, adolescenți de 14-17 ani, care au ales să facă un parcurs profesional și formativ. În anul 2003, Republica Moldova apare pe locul VIII în clasamentul țărilor de proveniență a minorilor neînsoțiți din Italia, cu 76 de persoane (o incidență de 1,1 la sută). Numărul lor a fost în continuă creștere, la 1 ianuarie 2007 fiind înregistrați 145 de minori moldoveni. Pe parcursul anului 2006 numărul acestora a ajuns însă până la 268, potrivit datelor Comitetului italian pentru Minorii străini. Totodată, în centrele italiene se aflau 300 de minori moldoveni neînsoțiți, cu o incidență de 3,4 la sută la nivel național [12, p. 173]. Până la 1 ianuarie 2009 numărul lor a scăzut până la 110 persoane. În perioada 2006–2008, în cazul Republicii Moldova a fost înregistrată o variație descendentă de 59 la sută.

O altă caracteristică este numărul mare de persoane neidentificate. La 1 ianuarie 2007, doar 22 de minori moldoveni neînsoțiți erau identificați (din numărul total de 145). La începutul anului 2010, dintre cei 84 de minori moldoveni neînsoțiți, doar 20 erau identificați. Se atestă o concentrare maximă a minorilor moldoveni neînsoțiți în orașele mari din Italia, cu o populație de peste 100 de mii de locuitori. Cea mai accentuată prezență se semnalează în regiunea de centru a Italiei (151 din cei 268 de minori moldoveni aflați în centrele specializate sau 56,3 la sută), urmată de regiunea de Nord-Est (89 de persoane sau 33,2 la sută) și Nord-Vest (27 de persoane sau 10,1 la sută). Un singur minor moldovean neînsoțit se afla în regiunea de sud a Italiei. Un număr considerabil de mi-

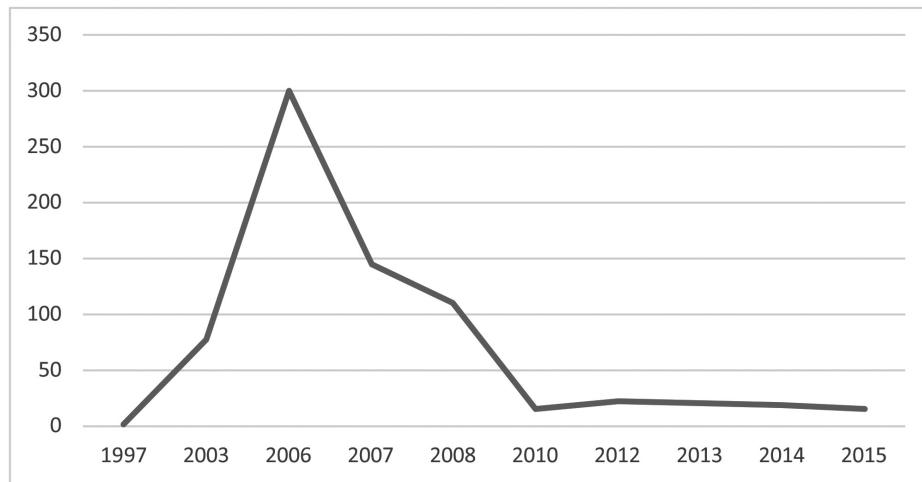

Figura 1. Minori moldoveni neînsoțiți în Italia, 1997–2015

nori moldoveni neînsoțiți este atestat în Lazio, Emilia Romagna și Lombardia, unde și incidența comunității cetățenilor moldoveni este mai mare. Trebuie de precizat că datele statistice oficiale se referă doar la minorii migranți neînsoțiți care au fost reperați de poliție ori semnalati la serviciile sociale, fiind adăpostiți pentru o anumită perioadă (în unele cazuri chiar și o zi) în centre și comunități, în case de tip familie.

Datele sunt similare și la nivelul Regiunii Lazio (zona de centru a Italiei). În Provincia di Roma, minorii neînsoțiți din Republica Moldova se situau în anul 2005 pe locul II, după România, reprezentând 10 la sută din numărul minorilor străini neînsoțiți din regiune. În 1997 a fost înregistrat un minor moldovean neînsoțit, în 1999 – 4, în 2000 – 6, în 2001 – 27, în 2002 – 14, în 2003 – 30, în 2004 – 78, în 2005 – 85. În centrele specializate din regiunea Lazio erau în 2005 peste 120 de minori moldoveni. În perioada 1997–2005 au fost înregistrați 245 de minori moldoveni neînsoțiți în regiunea Lazio, ceea ce înseamnă că

Republica Moldova se afla pe locul VI printre țările de proveniență a acestora. În 2009, numărul minorilor moldoveni neînsoțiți din Lazio era de 19 persoane sau 1,51 la sută, iar în 2010–21 de persoane, cu o incidență de 4,6 la sută.

Un număr relevant de minori moldoveni neînsoțiți în Italia (100 persoane) s-a menținut până în anii 2009–2010 (figurile 1, 2).

În 2012, potrivit datelor Ministerului Muncii din Italia, numărul minorilor moldoveni neînsoțiți în Italia a scăzut de la 32 (la sfârșitul lunii ianuarie), până la 29 (aprilie) și, respectiv, 26 (la 31 decembrie), media anuală fiind de 29 persoane. În februarie 2013, în Italia erau înregistrați 22 de minori moldoveni neînsoțiți, în iunie-august – 23, la sfârșitul anului fiind 21. În perioada 31 decembrie 2013 – 31 decembrie 2014 numărul acestei categorii de migranți în Italia a depășit 10 mii de persoane (o creștere de peste 67 la sută, în raport cu 2012), fiind adăpostite în 852 de instituții. Costul întreținerii pe zi, pentru un minor, varia-

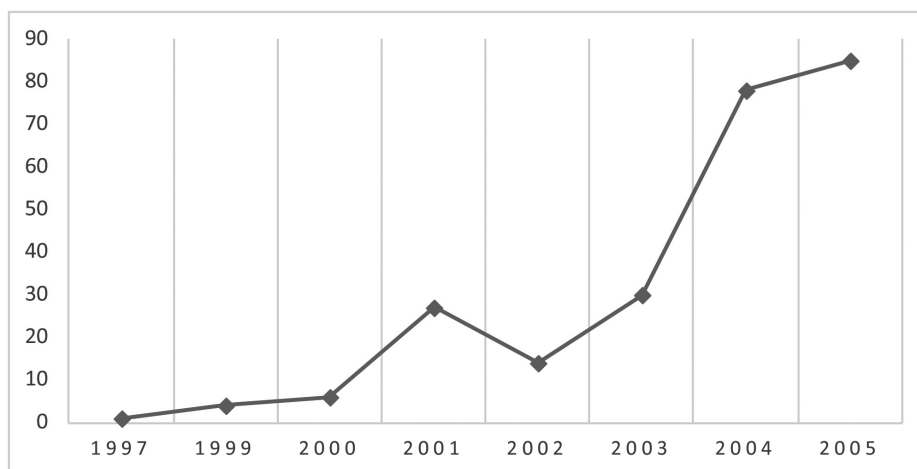

Figura 2. Minori moldoveni neînsoțiți în regiunea Lazio, Italia, 1997–2005

ză de la 45 euro (într-o structură autorizată), până la 25 euro (în structuri temporare cu 150 locuri) și 20 euro (cu peste 150 locuri). Fondul pentru minorii străini neînsoțiți a fost creat în Italia în conformitate cu legea nr.135 din 7 august 2012 cu scopul de a asigura realizarea intervențiilor în favoarea minorilor. În 2014, numărul minorilor moldoveni din centrele italiene a fost în medie de 18 persoane (în ianuarie erau 19, ca de altfel și în luna decembrie), în perioada iunie-septembrie fiind 14 persoane. La 31 ianuarie 2015, în Italia erau reperați 21 de minori moldoveni neînsoțiți, iar la 31 octombrie – 24.

În ultimii ani, lista țărilor de origine a minorilor neînsoțiți s-a diversificat, dar oricum în țările europene s-a menținut constant incidența de până la 10 la sută a celor proveniți din țările Europei de Est, inclusiv din Republica Moldova [14, p.4]. În Italia, ei sunt numiți „minori stranieri non accompagnati”, iar în Franța – „mineurs isolés étrangers”, printre aceștia fiind și numeroși minori originari din Republica Moldova [15, pp.121-132]. În cazul acestor „migranți cu un profil specific” prevalează totuși statutul de străin, deși în Planul de acțiuni al Comisiei Europene (publicat la 5 mai 2010) se spune că „este fundamental ca toți copiii să fie tratați ca atare, indiferent de statutul de imigrat, naționalitatea sau antecedentele lor” [16, p.19]. Modificarea legislației, în sensul de a o face mai restrictivă și represivă (în ce privește asistența, protecția și politicile de azil) riscă să crească gradul de vulnerabilitate a minorilor neînsoțiți față de rețelele criminale [17, p.11].

Republica Moldova este considerată printre țările de origine a migranților, a minorilor neînsoțiți, dar și a victimelor traficului de persoane. În perioada 1999–2003 peste 1 109 fete traficate (inclusiv 46 minore) au revenit în Republica Moldova, în special din Balcani și Italia [18, p.11].

Studiu de caz (1)

Datele care ne-au fost puse la dispoziție în iulie 2015 de către Carmine Chirico Pisacane, directorul Centrului *Città dei ragazzi* din Roma, una din comunitățile pentru minori, confirmă tendințele nominalizate. Majoritatea minorilor neînsoțiți provin din familii cu probleme (marcate de sărăcie, violență, din familii monoparentale sau cu istorii de migrație). Este notabilă, în cazul Republicii Moldova, incidența cazurilor minorelor moldovence (circa 20 la sută). În unele cazuri, minorii moldoveni aveau unul din părinți, de regulă mama, dar care se afla ilegal în Italia. Din imposibilitatea de a-i întreține (lipsa unei locuințe este principala cauză), minorii au fost semnați drept minori neînsoțiți și preluați de către serviciile sociale. În multe cazuri, minorii au ascuns existența unor

contacte familiale din teama de a nu avea repercusiuni asupra părinților [19, p. 29]. În opinia directorului centrului, minorii moldoveni au conceput diferit acest parcurs de aflare/integrare în societatea italiană. Unii au considerat că este o ieșire din situația-limită în care se aflau, din nesiguranța totală privind viața lor în Italia (locuiau la prieteni/cunoscuți în apartamente suprapopulate sau la familia italiană unde lucra mama). Alții au perceput această situație ca pe o aflare în orfelinat, deși în condiții foarte bune (în centre și comunități de tip casă-familie), în comun cu alți minori din aceeași categorie foarte fragilă și vulnerabilă. Majoritatea au ajuns clandestin în Italia și s-au confruntat cu numeroase riscuri pe care le implică aflarea ilegală pe teritoriul unei țări.

În perioada 1998–2015, la centrul *Città dei ragazzi* au fost adăpostiți 27 de minori moldoveni neînsoțiți – 18 băieți și 9 fete. Primul a ajuns la centru în 1998, când avea 12 ani (în prezent muncește în nordul Italiei, are familie și copii). Avea doar rude îndepărtate în Italia, a fost semnalat la serviciile sociale drept minor neînsoțit și îndreptat la centru. A obținut studii medii, la școala Ipsia Cattaneo din Roma, cu profil profesional, de mecanic (de altfel, de rând cu 17 alți minori moldoveni neînsoțiți de la același centru).

În 2000, la centru au ajuns doi adolescenți moldoveni (de 16 ani) care, neavând rude în Italia, au fost găzduiți de aceeași școală. În 2003, cinci minori (băieți de 15-17 ani) s-au alăturat grupului de adolescenți moldoveni. În 2004–2005, alți șase minori de 10-17 ani (o fată și cinci băieți) au fost adăpostiți la centru, trei din ei având rude îndepărtate în Italia. În 2006–2007, o adolescentă de 17 ani și un tânăr de 16 ani din Republica Moldova au ajuns la centrul pentru minori. În 2008–2010 au venit la centru 11 minori moldoveni – 7 fete și 4 băieți, cu vârste cuprinse între 13-17 ani (figura 3). În ultimii 5 ani nu a fost înregistrat niciun caz nou, în 2015 ultimul dintre tinerii moldoveni a părăsit centrul, având deja 18 ani. Tânărul a fost ajutat să obțină permis de ședere și a urmat un stagiu la o mică întreprindere italiană.

Grupul cel mai numeros (circa 10 minori moldoveni) s-a format, prin urmare, în anii 2005–2010. Dintre minorii moldoveni, 15 la sută aveau 10-12 ani când au ajuns la centru, 50 la sută – 16-17 ani, 35 la sută – 13-14 ani. Doar șase dintre ei aveau rude îndepărtate pe teritoriul Italiei. Majoritatea (23 la număr) au obținut studii medii, patru au urmat studii profesionale și stagii de muncă. Toți minorii s-au aflat în comunitate până au împlinit vârsta de 18 ani, când au fost nevoiți să părăsească centrul și să înfrunte singuri dificultățile vieții de imigrat în Italia. În anumite cazuri, tinerii moldoveni au fost ajutați să obțină per-

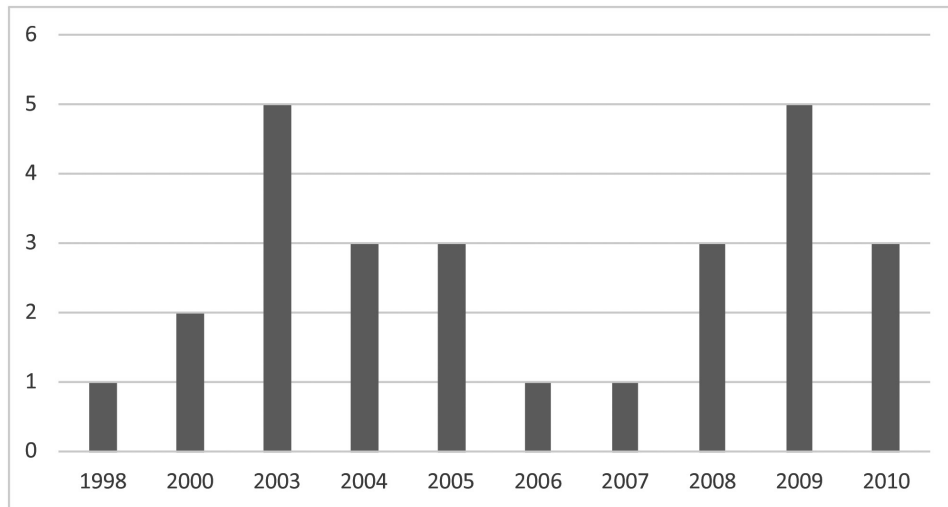

Figura 3. Minori moldoveni neînsoțiți la Centrul pentru minori din Roma (Italia), 1998–2010

mise de ședere/prelungirea lor, responsabilii de la centru intervenind pe lângă angajatorii italieni.

Experiența Centrului *Città dei ragazzi* din Roma a arătat că tinerii moldoveni erau marcați de circumstanțe ce țin de sărăcie și nu numai, de dorința de a schimba în bine viața lor, făcută din mari sacrificii și, uneori, de probleme legate de nucleul familial. Odată ajunși la Centru, mai întâi, trebuiau să înfrunte dificultățile legate de cunoașterea limbii italiene, probleme legate de sistematizarea documentelor personale, adaptarea la noile realități. Urma participarea la cursuri profesionale care să le permită de a obține cunoștințele necesare pentru a avea acces pe piața munci. Parcursul școlar și cel profesional al minorilor moldoveni poate fi considerat satisfăcător.

Studiu de caz (2)

În orașul italian Padova funcționează numeroase comunități pentru minori. Efim Chicu din Republica Moldova a activat în perioada 2008–2011 ca educator într-o comunitate de tip casă-familie, care era de fapt una de primă adăpostire (de urgență – *prima/pronta accoglienza*). Centrul pentru minori din Roma, la care ne-am referit mai sus, era o comunitate de *seconda accoglienza* – o ulterioară găzduire a minorilor neînsoțiți, deja îndreptați spre un parcurs de integrare în Italia.

Comunitatea din Padova găzduia 9 minori, ei locuiau într-un apartament mare care ocupa un etaj întreg. Grupul era format din 1-2 minori aduși din închisoare (de regulă, se aflau în comunitate 6 luni – un an); alți 1-2 veniți din familii cu probleme, așa-numiții copii dificili (majoritatea din familii mixte, se opreau în comunitate pentru un an, fără dreptul de a ieși). Ceilalți erau copii veniți din țări mai sărace sau aduși de poliție, de obicei se opreau la centru 15 zile, timp în care li se preda limba italiană, li se căuta de lucru sau erau aranjați la școală.

Pe lângă educatorul moldovean, în comunitate mai era unul marocan și alții italieni. În cei trei ani de activitate, Efim Chicu a întâlnit la centru circa 400 de minori, dintre ei 16-17 din Republica Moldova. Și în comunitatea pentru fete erau câteva moldovence. În trei ani, Efim Chicu a întâlnit la centru 12-13 fete din Republica Moldova. În comunitate, minorii erau cazați de la 12 ani, cei din Republica Moldova aveau 14-17 ani, printre ei aflându-se constant câțiva minori moldoveni neînsoțiți originari din același sat – Colibași (Cahul).

Cât privește traseul minorilor neînsoțiți – de obicei ei plecau cu trenul până la Ujgorod (Ucraina), unde treceau frontiera și ajungeau în Cehia. Acolo se predau autorităților, ajungeau în centre pentru minori, de unde fugeau și plecau mai departe în Italia. O altă rută era prin România – treceau Prutul, apoi frontiera în Ungaria și ajungeau prin Slovenia în Italia. Erau dintre cei care au încercat de patru ori să treacă frontierele, au fost prinși, trimiși înapoi. Unii au mers pe jos prin pădurile din Ucraina, Slovacia, Austria, pentru a ajunge apoi în Italia [20].

În legătură cu minorii moldoveni neînsoțiți, mai multe țări UE și, ulterior, autorități europene au abordat, în dialogul politic bilateral cu Republica Moldova, problema traficului de minori moldoveni, inclusiv pentru trafic de organe. Un caz deosebit îl reprezintă fenomenul minorilor neînsoțiți în orașul Padova (care din anii 2000 a constituit cu precădere orașul de destinație a migranților moldoveni). În prezent, aici locuiesc legal circa 12 mii de migranți moldoveni. În 2008, timp de patru luni în Padova au fost recuperați și integrați în centre și comunități de tip case-familie 17 minori moldoveni neînsoțiți de 15-17 ani, toți originari din satul Colibași, Cahul. Alte grupuri au continuat să ajungă la Padova, astfel încât autoritățile italiene au dat alarma: primarul orașului Padova, Claudio Sinigaglia, a

informat oficial, prin scrisori, despre acest caz nu doar autoritățile din peninsulă, dar și Consulatul General al Republicii Moldova de la Bologna, pe președintele raionului Cahul, pe șeful poliției locale și pe primarul din Colibași, exprimându-și temerea că este vorba de un adevărat fenomen de trafic de minori [21].

Tina Ciccarelli, președinta unei asociații din Padova, care activează în domeniul social, a confirmat că în 2004 în orașul Padova prevalau minorii neînsoțiți de 15-17 ani proveniți din Europa de Est, pe primul loc aflându-se cei moldoveni. Unii din minorii proveniți din Europa de Est, adăpostiți de asociație, se dovedeau ulterior a fi copiii unor migranți ilegali (conform legislației italiene, ei nu pot fi considerați minori neînsoțiți). Migrația minorilor, în acești termeni, a fost calificată drept un fenomen la care nimeni nu se aștepta [22].

Studiu de caz (3)

Unul din riscurile majore la care sunt expuși minorii neînsoțiți este cel de a aluneca în circuitul de criminalitate. La 1 ianuarie 2012, în evidența serviciilor din cadrul Justiției pentru Minori din Italia erau 45 de adolescenți din Republica Moldova (locul zece în cadrul țărilor de proveniență a minorilor aflați în circuitul penal) – 41 de băieți și 4 fete. În cazul minorilor, cele mai frecvente infracțiuni sunt furturile, leziunile intenționate, deținerea substanțelor narcotice. În cazul fetelor se atestă o incidență mai mică în privința furturilor (32 la sută în raport cu 60 la sută), în schimb, ele au fost implicate în cazuri de fals în acte, cazuri de injurii și defăimare etc. [23, p. 49-55]. În 2012, a fost întrerupt procesul și dispusă așa-numita „messa alla prova”/perioadă de probă în cazul a 4 minori moldoveni (sau 1,87 din numărul total de minori străini vizați de această procedură) – o alternativă a aplicării pedepselor penale pe care minorii o parcurg de regulă în centre pentru minori. Mai multe instituții internaționale pledează pentru neaplicarea detenției în cazul minorilor neînsoțiți și minorilor separați, pe care îi consideră „cei mai vulnerabili”, insistând asupra unor alternative la această măsură penală [24].

Minorii care sunt victime ale traficului de persoane sau sunt exploatați reprezintă o categorie foarte complexă. Situația se complică și mai mult în cazul minorilor neînsoțiți, care prezintă un statut deosebit de vulnerabil, mulți din ei fiind victime ale traficului și exploatării. Pe lângă faptul că au ajuns în Italia pe cale de imigrare clandestină, aceștia au trăit experiențe extreme, de abandon, detenție etc.

În Republica Moldova, în primele 6 luni ale anului 2015 au fost înregistrate 164 de infracțiuni legate de traficul de ființe umane. Potrivit datelor Procuraturii Generale, 82 de infracțiuni vizează traficul de persoa-

ne, 38 fiind cazuri de proxenetism, 21 – de organizare a migrației ilegale, 19 – de trafic de copii și 4 cazuri de scoatere ilegală din țară a minorilor. În 2014, Procuratura Generală a identificat 292 de infracțiuni privind traficul de ființe umane, față de 269 – în anul 2013.

Prezența minorilor moldoveni neînsoțiți în circuitul legat de prostituție din Italia a fost menționat în diferite rânduri. Raportul ANCI-CITTALIA *Minorii străini neînsoțiți – 2009* prezintă o analiză a fenomenului, după ce primul raport ANCI, din 2005 – 2006, a făcut mai multe precizări importante. În circuitul prostituției erau implicate adolescente din 4 țări – România, Albania, Republica Moldova și Nigeria, multe din ele fiind victime ale traficului de persoane. În Italia, incidența minorelor străine implicate în prostituție este de 7 la sută, în timp ce în regiunile Veneto, Emilia Romagna, Lazio și Piemonte (unde sunt concentrate și cele mai mari comunități ale cetățenilor moldoveni) incidența crește până la 10-12 la sută. Minorele sunt obligate de proxeneți să declare întotdeauna că au 18 ani. În 83 la sută din cazuri, minorii străini neînsoțiți, victime ale traficului în scop de exploatare, se concentrează în orașele mari, cu peste 100 de mii de locuitori.

Un fenomen atestat mai mult în orașele medii și mari este cel al minorilor proveniți din Europa de Est, inclusiv din Republica Moldova, implicați în cazuri de prostituție. Un caz reflectat în presa italiană relevă istoria unui minor moldovean neînsoțit de 12 ani, Igor, atras de proxeneți în circuitul de prostituție, căruia traficantii i-au propus să-și doneze unul din rinichi pentru suma de 2 mii de euro [25]. De fapt, minorii neînsoțiți sunt numiți *copii ai nimănui, fără patrie și fără familie*, care lesne pot să ajungă pe mâinile bandelor de proxeneți.

La nivel internațional, migrația continuă să implice milioane de persoane, în mare parte femei și copii. Această tendință este specifică și Republicii Moldova, unde fluxurile migraționale au cuprins toate păturile sociale, unde fiecare al cincilea copil are unul din părinți plecat peste hotare, în timp ce fiecare al zecelea are ambii părinți plecați. Spectrul copiilor separați din Republica Moldova continuă să fie extrem de larg și complex.

Fenomenul minorilor moldoveni neînsoțiți este o realitate pentru Republica Moldova, fiind o componentă a procesului migrațional. Minorii străini separați și neînsoțiți de părinții/familiile lor/alți adulți responsabili legal sunt cei mai vulnerabili – aceasta este concluzia fundamentală asupra căreia insistă experții în domeniu și toate rapoartele/studiile privind minorii migranți [26, p. 24]. Pe lângă monitorizarea strictă a cazurilor minorilor moldoveni neînsoțiți, este extrem de importantă colaborarea politică bilaterală în această problemă, pentru a adopta cele mai bune strategii având în vedere interesul suprem al copilului.

Fenomenul minorilor neînsoțiți solicită implicare politică, colaborare bilaterală a autorităților din țara de origine și cea de destinație, o participare colectivă la elucidarea fiecărui caz în parte, împreună cu o abordare a fenomenului din perspectiva respectării drepturilor copilului și a adoptării unei atitudini umane. Migrația și acțiunile responsabile pentru gestionarea adecvată a proceselor migraționale va continua să se afle în vizorul societății, cu atât mai mult că proporțiile ei, urmate de consecințe reprobabile, așa cum demonstrează evenimentele recente produse în Europa, se amplifică.

BIBLIOGRAFIE

- Moșneaga V., Moraru V., Rusnac Gh., Țurcan V. Fațetele unui proces. Migrația forței de muncă din Republica Moldova în Italia. Seria „Migrația: probleme și oportunități”. Chișinău: Editerra Prim, 2011. 263 p.
- Giovannetti M. *Minori stranieri non accompagnati: Secondo Rapporto Anci*. Roma, 2008. 104 p.
- Rezoluția Consiliului Uniunii Europene din 26 iunie 1997. [On-line]: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31997Y0719\(02\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31997Y0719(02)) (Accesat 14.04.2015).
- Convenția cu privire la Drepturile Copilului, adoptată de Adunarea Generală a ONU. [On-line]: <http://www.cab1864.eu/upload/conventia%20cu%20privire%20la%20drepturile%20copilului.pdf> (Accesat 23.05.2015).
- Raport Inter-agency Guiding Principles on unaccompanied and separated children. Geneva: International Committee of the Red Cross, 2004. 72 p. [On-line]: https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_1011.pdf (Accesat 19.09.2015).
- Working with Unaccompanied Children: A Community-based Approach. Community Services Guidelines (second edition). Geneva: UNHCR, 1996. 97 p. [On-line]: <http://www.refworld.org/pdfid/4a54bc24d.pdf> (Accesat 13.09.2015).
- Campani G., Salimbeni O. *La fortezza e i ragazzini: la situazione dei minori stranieri in Europa / Politiche migratorie*. Milano: Editura Franco Angeli, 2006. 177 p.
- Immigrazione: Percorsi di regolarità in Italia. Roma: Edizioni IDOS, 2013. 101 p.
- Campani G., Salimbeni O. Op. cit.
- Proiect internațional realizat în colaborare cu Ministerul Muncii și Protecției Sociale. [On-line]: http://www.lavoro.gov.it/AreaLavoro/Immigrazione_SpostatoInAreaSociale/Pages/Addressing_Negative_Effects.aspx / (Accesat 11.07. 2015).
- Moraru V., Moșneaga V. Italia: noi paradigme migraționale. În: *Moldoscope* (Probleme de analiză politică), nr. 4, 2010, p. 113-123.
- Minori stranieri non accompagnati: Terzo Rapporto Anci. Roma: ANCI, 2009. 208 p. [On-line]: <http://www.anci.it/Contenuti/Allegati/Rapporto%20minori%202009%20imp%2021%282%29.pdf> (Accesat 11.09. 2015).
- Rapporto MSNA / Ministero del Lavoro e Politiche Sociali, Direzione generale dell'Immigrazione e delle politiche di integrazione. Roma, 2014. [On-line]: http://www.lavoro.gov.it/AreaSociale/Immigrazione/minori_stranieri/Documents/Report%20MSNA%2031-12-2014.pdf (Accesat 11.09. 2015).
- Poutier M. (Bureau de l'Aide Sociale a l'Enfance - ASE). *Pour un accompagnement transculturel, transitionnel des Jeunes Isolés Etrangers accueillis en France*. Paris, 2015. 87p.
- Bigot R. *La situation des mineurs étrangers non accompagnés sans protection en Europe: Le parcours d'une centaine de mineurs isolés roumains suivi par l'association Hors la Rue et pris en charge par l'aide sociale à l'enfance de Paris*. În revista *E-migrinter*, nr.2, Paris, 2008, pp. 121-132.
- Delbos L., Carlier M., Donato M., Pavlou M. *L'accueil et la prise en charge des Mineurs non accompagnés dans huit pays de l'Union Européenne*. Paris, 2010. 192 p.
- OIM. *La traite des mineurs non-accompagnés dans l'Union Européenne: Allemagne, Belgique, Espagne, France, Grèce, Italie, Pays-Bas*. Paris, 2002. 100 p.
- Alain Guillemoles. *La traite de mineurs: La Moldavie choisit la prévention*. În *Esclaves Encore* (lettre trimestriale du Comité contre l'Esclavage Moderne), nr.19, Paris, noiembrie 2003. <http://www.esclavagemoderne.org/media/ee19.pdf> (accesat la 20 noiembrie 2015)
- Bertozzi R. *Le politiche sociali per i minori non accompagnati: pratiche e modelli locali in Italia / Fondazione ISMU*. Milano: Editura Franco Angeli, 2005. 265 p.
- [On-line]: http://www.repubblica.it/solidarieta/immigrazione/2011/07/20/news/minori_non_accompagnati-19391706/ (Accesat 07.08.2015).
- [On-line]: http://www.dirittiacolori.it/it/padova_scoperta_una_tratta_di_minori_dalla_moldavia (Accesat 3.08.2015).
- [On-line]: <http://www.ristretti.it/interviste/minori/ciccarelli.htm> (Accesat 18.11.2014).
- Mastropasqua I., Bracalenti R., Leogrande M. *Seconda chance: prevenzione del rischio di recidiva per i minori stranieri presenti nel circuito penale*. Roma: Gangemi Editore, 2013. 160 p.
- [On-line]: <http://www.unhcr-centraleurope.org/ro/cu-ce-ne-ocupam/grija-pentru-grupurile-vulnerabile/minori-neinsotiti-si-copii-separati.html> (Accesat 07.08.2015).
- La Repubblica, 1 februarie, 2009.
- Facce d'Italia: condizione e prospettive dei minorenni di origine straniera. Roma: UNICEF, 2012. 40 p. [On-line]: <https://www.unicef.it/Allegati/facceditalia.pdf> (Accesat 30.08.2015).
- Eco U. *Cinque scritti morali*. Milano: Editura Bompiani. 128 p.